

СТАНОВИЩЕ

от проф. **ЙОАНА ДИМИТРОВА ЯНКУЛОВА**, дпсн

СУ „Св. Кл. Охридски“, Философски факултет, специалност Психология

Становището е изготвено на основание чл. 4 от ЗРАСРБ, решение на Факултетния съвет на Философския факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“ (протокол № 2/ 05.11.2024 г.), предложение за научно жури, вписано в Регистъра на СУ „Св. Кл. Охридски“ (№ 49/ 08.11.2024 г.) и във връзка със защитата на дисертационен труд на тема:

„Интерактивните методи в часовете по Философия за развитие на емоционалната интелигентност у учениците“

Дисертационният труд е изготвен от **ИВА ЙОРДАНОВА ДОЙНОВА** (задочен докторант към Катедра „Логика, етика и естетика“ във Философския факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“) и е представен в рамките на процедура за присъждане на ОНС „Доктор“ по професионално направление 2.3. Философия на културата, политиката, правото и икономиката (Философия в средните училища)

1. Актуалност на дисертационния труд

Настоящият дисертационен труд е посветен на две значими теми с научно-приложна стойност, свързани с особеностите на интерактивните методи на обучение и емоционалната интелигентност на учениците, разгледани в специфичното пространство на часовете по Философия. В съвременните условия на динамичен живот, глобализация и изключително силна конкуренция, младите хора са изправени пред множество социално-образователни, професионални и житейски предизвикателства. Във връзка с успешното им преодоляване те се нуждаят от разнообразен набор от подходящи знания, умения и социално-емоционални компетенции, които могат да се формират и целенасочено да се развиват през училищните години. Това може да се осъществи под ръководството на учителите и благодарение на прилаганите от тях интерактивни методи на преподаване и ефективно общуване. Конкретно за часовете по Философия, освен усвояването на специализирани научни знания, съобразени със задължителната учебна програма, учениците могат допълнително да развиват адекватни за тяхната възраст социално-емоционални компетенции с помощта и активните напътствия на своите учители. В настоящия дисертационен труд са представени задълбочено и увлекателно интерактивните възможности и начини за успешното постигане на подобна важна учебна цел и това ги превръща в ценен ориентир и помощник в работата на учителите по тази учебна дисциплина.

2. Структурно-техническо и съдържателно оформление на дисертационния труд

Дисертационният труд е в общ обем от 243 стр. и съдържа увод, три отделни глави, заключение, библиография, авторска справка на публикации и на участия в научни форуми, както и приложения. Посочената накрая библиография съдържа множество литературни източници на български, руски и английски език, коректно използвани и цитирани в текста. Научният език, използван в дисертацията, е ясен, разбираем и съобразен с изискванията за такъв тип специализирани научноизследователски разработки.

В рамките на първа глава, посветена на новата образователна политика в средните училища във връзка с обучението по Философия, са изведени няколко важни акценти. От една страна, са представени основните аспекти в новата образователна политика, а от друга, е изяснена същността и специфичните особености на компетентностния подход и съдържащите се в него отделни компетентности, подходящи за часовете по Философия. В рамките на тази глава е разгледана и темата за емоционалната интелигентност на учениците като ключова предпоставка за формиране на важни социално-емоционални компетенции. В тази връзка са засегнати редица класически и съвременни научни възгледи и разработки (американски, европейски, руски), посветени на изучаването на човешките емоции и емоционалната интелигентност, на отделните етапи в развитието на тези феномени, на разнообразните им форми и проявления. За съжаление обаче, твърде накратко е представена работата на българските автори, тъй като са цитирани само няколко от тях, като не са отчетени безспорните приноси на български психолози, отдавна проучващи темата за емоционалната интелигентност в теоретико-емпиричен план и в различен контекст (социално-образователен, академичен, организационен, клиничен). По отношение на новите поколения, за които става дума в първа глава, прави впечатление, че присъщите им характеристики са само схематично изброени (с. 46). По този модел са направени и редица други изброявания на доста места в текста, които предлагам да бъдат трансформирани в цялостен, логически подреден и вътрешно свързан текст. Считам също така, че може още да се разшири и задълбочи представянето на специфичните особености на т.нар. „дигитално поколение“ в различни посоки (когнитивно-морална, социално-личностна, емоционална, образователна), като за целта могат да се използват многобройни и достъпни научни публикации по тази тема. По отношение на представителите на това т.нар. „дигитално поколение“ е важно да се научи колкото се може повече относно това как учат, общуват и взаимодействат помежду си в училищния контекст, в рамките на отделния клас, както и под ръководството и с помощта на учителя. Именно на това са посветени две подглави (съответно на с. 47 и на с. 49), като в едната от тях се открива кратко представяне на отделния клас като група, а в другата – има твърде пестелива информация относно ролята, функциите и работата на учителя с оглед развитието на емоционалната интелигентност на учениците. Тъй като тези две подглави са малки като обем, считам, че е по-добре да бъдат обединени. Прави впечатление също така, че на тези, но и на други места в дисертацията, цитирането в текста на имената на съответните автори става по различни начини. Например на с. 45 се чете (цит. дословно): *„Тук са включени последните два стадия от моралното развитие според Колбърг“*, а малко по-надолу на с. 46, името на автора се цитира по друг начин, а именно: *„Според Л. Колбърг шестият стадий е идеалното морално мислене“*. Считам, че е по-добре да се следва един модел на цитиране на имената в рамките на целия дисертационен труд.

Във втора глава е разработена темата за интерактивните методи на обучение в часовете по Философия, като се дискутира и важния въпрос за същността на ученето и отделните му видове. Изяснена е също така разликата между традиционния и

интерактивния образователен модел на обучение, посочени са предимствата и трудностите на учебната работа, когато тя се реализира в интерактивен учебен режим. Като важна част от интерактивния модел на обучение в часовете по Философия е посочен дневника за самонаблюдение, озаглавен „Моята емоционална интелигентност“ (повече подробности за него има в „Приложения“ на с. 182). Включените в него ролеви игри, практически задачи, самоотчети и др. са умело подбрани и се отличават със своята приложно-практическа насоченост и силно въздействие. Във втора глава се споменава и за още един метод, каквато е психодрамата. Този метод има дългогодишна научна история и традиция, използването му изисква продължително обучение и висока квалификация, както и подходящи условия и достатъчно време за успешното му прилагане на практика. Като се има предвид всичко това, възниква въпросът дали трябва да се изисква подобна професионална квалификация по психодрама от учителите по Философия. Остава отворен също така и въпросът доколко този инструмент е подходящ за работата на учителите по Философия, тъй като те разполагат с лимитирано учебно време за работа с учениците и трябва да се съобразяват със задължителната учебна програма и с тематичното разпределение за всеки учебен час. Считам, че включването на подглава, посветена на изкуствения интелект, е много подходящо, тъй като отразява бурното развитие на дигиталните технологии, които много бързо променят живота и обучението на съвременните хора, имат пряко въздействие върху начините за възприемане, усвояване и прилагане на нови знания, умения и компетенции и силно влияят върху субективните възприятия и психичното благополучие.

Трета глава съдържа подробна информация относно организацията и методологията на проведеното изследване с ученици от професионална гимназия по туризъм (тук са включени теоретична постановка, цел, задачи, хипотези, научни инструменти, етапи на изследователска работа). В хода на това изследване се проучва влиянието на интерактивните методи за обучение в часовете по Философия върху емоционалната интелигентност на учениците. Събраните данни от изследването на такива специфични феномени като емпатия, самооценка, тревожност и поведение в конфликтна ситуация са обработени с подходящи статистико-математически методи. На получените резултати, които са богато онагледени с таблици и фигури, е направен адекватен научен анализ и въз основа на него са формулирани заключения и изводи за образователната практика. По отношение на таблиците е важно да се отбележи, че съдържащата се в тях информация, трябва да бъде на български език (напр. табл. на с. 128, 138, 156, 157 и др.), а в скоби и при желание на автора, може да се допълни информация и на друг език. Накрая напомням, че изискването за проверка на целия текст и за своевременно отстраняване на пропуски и грешки (напр. правописни, граматически, които в случая са свързани най-често с употребата на пълен/ непълен член, както и пунктуационни) остава задължително за изпълнение от всеки докторант преди депозирането на дисертационния труд за рецензиране.

3. Научни приноси в дисертационния труд

Посочените приносни моменти отразяват реално направеното от докторантката в хода на работата ѝ по дисертационния труд и във връзка с проведеното от нея емпирично изследване. Научните приноси в дисертационния труд са свързани със систематизацията на научните модели и разбирания за емоционалната интелигентност и различните видове компетентности, които могат да се развиват и обогатяват допълнително в часовете по Философия посредством интерактивни методи на обучение. Тези методи са изключително подходящи и добре приети от представителите на т.нар. „дигитални

поколения“, тъй като напълно отговарят на техните когнитивно-морални и мотивационно-емоционални особености и им позволяват бързо да формират социално-емоционални компетентности. От важно значение е и ключовата фигура на учителя с неговите професионални качества и компетентности, необходими за успешна работа с учениците и за развитие на емоционалната им интелигентност. Освен теоретични, в дисертационния труд се откриват и приноси с приложно-практически характер. По-конкретно е разработен специфичен за нуждите на проведеното изследване научноизследователски инструментариум. В него са включени научни инструменти, които измерват равнището на емпатия и тревожност, особеностите в самооценката, както и типичните стилове за справяне в конфликтни ситуации. Разработен е също така подходящ за ученическата възраст и лесно приложим на практика инструмент за самонаблюдение, наречен *„Дневник за самонаблюдение: Моята емоционална интелигентност“*. В него са включени множество задачи и разнообразни дейности, които са от интерес за учениците, стимулират познавателното им любопитство и активно ги ангажират в процеса на учене. Този инструмент има потенциал да се превърне във важна част от професионалния репертоар на учителите и да се използва по посока на адекватно формиране и развитие на подходящи социално-емоционални компетенции на учениците и повишаване на емоционалната им интелигентност.

Авторефератът, изготвен във връзка с дисертационния труд, коректно отразява основните моменти от съдържанието му.

Накрая бих искала да прибавя и положителното си впечатление от цялостната работа на докторантката, от нейните научноизследователски знания и умения, любознателност и отдаденост на работата, съчетани с трудолюбие, дисциплина и постоянство.

Заклучение

На основата на посочените по-горе факти във връзка с особеностите на структурата, съдържанието и техническото оформление на дисертационния труд, съответстващи на изискванията за такъв тип академични разработки, както и съобразно демонстрираните от докторантката знания, научноизследователски умения и компетенции, **давам своята положителна оценка за качеството на свършената от нея работа и предлагам на уважаемото Научно жури да присъди ОНС „Доктор“ на Ива Йорданова Дойнова.**

28.01.2025 г.

.....

Изготвила становището и член на Научното жури: проф. дпсн Й. Янкулова